

Metode active de predare a citit-scrisului

Auxiliar didactic

Prof. învă. primar Bălan Luminița Mihaela

Baia Mare

2026

Metode active de predare a citit-scrisului

Literația

Sunt bine cunoscute beneficiile lecturilor suplimentare ale elevilor la toate nivelurile de clase.

Știm cu toții că în ziua de azi copiii nu mai citesc așa mult fiind atrași de PC, TV. De aceea mulți dintre ei întâmpină dificultăți de citire. Drept urmare cade în sarcina învățătorului nu doar să predea citit-scrisul ci și să ajute copiii în ameliorarea dificultăților pe care aceștia le întâmpină.

Este greu să-i determinăm pe elevi să capete încă de mici gustul pentru lectură, să le formăm o cultură a cititului.

Cu certitudine, dezvoltarea acestui raport crucial între lectură și viața personală începe în cadrul familial. Având în vedere că formarea deprinderilor intelectuale reprezintă o caracteristică de bază în primii ani de școală, iar familiei îi revine un rol extrem de important, implicarea activă și pozitivă a părintelui este recunoscută ca fiind benefică în educația copilului.

Gustul pentru citit nu vine de la sine, se formează de către familie, grădiniță și în special de școală și poate fi stimulat și cultivat încă dela cele mai fragede vârste, astfel încât cartea să devină un prieten constant al copilului, izvor de înțelegere și cunoaștere. Școala însă trebuie să funcționeze ca o interfață între familie, societate și școlar. Instituția școlară are datoria de a îndruma și a îmbogăți universul cognitiv al elevului. În acest context lecturile suplimentare reprezintă materialul de bază, materia primă, suportul indispensabil în evoluția intelectuală, facilitând integrarea școlarului în viața socială.

De ce unii copii pot să învețe să citească foarte ușor iar alții se luptă, se chinuie să reușească?

Cercetările ne arată că la 5-6 ani copiii care învață ușor să citească au în comun următoarele lucruri:

- Sunt familiarizați cu cărțile și știu de ce le folosim: știu la ce folosim cititul, sunt interesați de povești și poezii, de informațiile pe care le găsim în cărți și sunt încântați și nerăbdători să afle mai multe;
- Au unele concepte despre scris: știu cum să folosească o carte, știu că se citește de la stânga la dreapta, din față spre spate și de sus în jos. Copiii știu că citim scrisul și nu imaginile, cunosc unele litere din alfabet;
- Au cunoștințe despre cuvinte și structurile limbii: ei cunosc și utilizează corect multe dintre cuvintele care apar în cărțile pentru copii. Ei nu doar ascultă comenzi sau își exprimă sentimentele, ci folosesc cuvintele pentru a numi lucruri. Unii dintre ei chiar se implică în jocuri de creație, iar jocurile de creație seamănă mult cu limbajul cărților deoarece cuvintele vorbesc despre lucruri și situații care nu există în prezent. Copiii pot să-și dea seama inclusiv de structura unei povești, de lucrurile care aranjează personajele și evenimentele în desfășurarea acțiunii. De exemplu, ei pot să realizeze faptul că personajul principal se confruntă cu o problemă, că poate face eforturi să depășească problema, că există o soluție și că există consecințe ale acțiunilor sale.
- Copiii pot gândi despre limbaj: cei care devin cititori buni realizează că limbajul se produce prin cuvinte și cuvintele prin sunete. Cunoscând câte ceva despre cuvinte și sunete, copilul este pregătit să înțeleagă cum se citește, deoarece scrisul reprezintă limbajul în cuvinte, în silabe sau sunete; este pregătit să realizeze conexiunea între cuvinte și sunete pe de o parte și literele scrise în procesul învățării scrierii și citirii.

Care este importanța literației?

Ne va ajuta să ne gândim de ce participanții ar trebui să acorde atenție metodelor care îi ajută pe copii să-și dezvolte deprinderile de citit-scris. Iată câteva motive:

1. Oamenii care sunt cititori buni au un vocabular mai bogat, cunosc mai bine lumea și știu să scrie mai bine și mai corect; aceștia înțeleg mai ușor noile situații și idei, argumentează mai bine și sunt mai conștienți de propria lor persoană; pe scurt, sunt *mai deștepți*.

2. Oamenii care sunt buni cititori au venituri mai mari, participă mai bine la viața politică, sunt mai sănătoși și au parte de mai puțină violență în viață. Probabilitatea să ajungă la închisoare este mai mică și este mai probabil că vor avea o viață mai interesantă și locuri de muncă ce oferă mai multe satisfacții.

3. Pentru ca cineva să fie o persoană activă de succes și un cetățean implicat, are nevoie de niveluri mai avansate ale abilităților de citire și scriere decât în trecut.

4. Nivelul de literație este considerat actualmente un indicator al competitivității internaționale a unei țări. Studiile comparative internaționale ale abilității de citire a elevilor, cum ar fi PISA și PIRLS, sunt luate în considerare cu multă seriozitate de guverne. Mai mult, datorită relațiilor mai strânse dintre diferitele părți ale lumii, bunăstarea noastră colectivă depinde de nivelurile de conștiință ale popoarelor de pretutindeni.

5. În unele țări cu niveluri ridicate ale literației, există grupuri de elevi care nu reușesc să învețe să citească suficient de bine și ca urmare au posibilități limitate. Elevii care sunt expuși riscului de a nu învăța să citească suficient de bine aparțin minorităților lingvistice din țările respective, elevi ai căror familii au nivel scăzut de educație formală sau copii ai căror familii nu sprijină eforturile de învățare (poate din cauza faptului că adulții din aceste familii sunt analfabeți).

6. Date fiind cele de mai sus, în țările unde predarea cititului-scrisului a fost considerată de-a lungul vremii un lucru simplu, este acum nevoie ca toate cadrele didactice să cunoască o gamă mai largă de metode care să contribuie la dezvoltarea literației. Cu toate acestea, în multe țări pregătirea cadrelor didactice pentru a-i învăța pe copii să citească și să scrie este inadecvată nevoilor reale.

În urma participării la cursul Didactici inovatoare ale citit-scrisului din cadrul proiectului “Dezvoltarea competențelor cheie – premisă a incluziunii sociale”, mi s-a părut

extrem de utilă folosirea unor metode variate care să atragă copiii spre lectură, spre descoperirea bucuriei și a plăcerii de a citi, ca să ajungem, cu răbdare, consecvență și într-un mod plăcut la descoperirea motivației intrinseci a acestei competențe de viață. În cele ce urmează sunt descrise câteva metode care se pot adapta mai întâi pentru dezvoltarea conceptelor despre scris, abordarea fonetică analitico-sintetică, corespondența literă-sunet, să ajungem apoi la fluență, comprehensiune, dezvoltarea vocabularului.

Cărți mari pentru cititul în comun

(grupuri mici; clasa întreagă)

Pentru o activitate de citire în comun veți avea nevoie de o carte mare pe care o puteți confecționa singur.

O **carte mare** este o carte de mărimea unui ziar, cu 4-16 pagini, cu litere destul de mari pentru a fi citite de un grup de elevi așezați ceva mai departe de ea (Holdaway, 1979). Asta înseamnă că literele trebuie să fie de 2.5- 5 cm înălțime. Ajută dacă aveți și niște ilustrații pe fiecare pagină pentru a veni în sprijinul înțelegerii textului. Hârtia din care se confecționează astfel de cărți poate fi hârtie de ambalaj reciclată. Chiar și ziarele care au zăcut în soare timp de mai multe săptămâni vor fi decolorate suficient pentru a putea fi refolosite pentru confecționarea unor cărți mari. Deoarece scrisul din aceste cărți trebuie să fie cu litere groase și închise pentru a fi descifrabile de la distanță, recomandăm folosirea unei carioci groase sau a unei bucăți de cărbune.

Confecționarea cărților mari poate necesita efort, așa că este bine să alegem texte care pot fi citite de mai multe ori pentru diferite scopuri. Deseori cărțile mari se scriu pe un model precum cel de jos:

- Un model de întrebare și răspuns

Urs brun, urs brun, ce vezi?

Văd o rață galbenă care se uită la mine (în limba engleză de Martin/Carle, 1972).

- Sau un text cu enumerație:

Luni, regele a venit să mă vadă. Dar nu eram acasă.

Marti, regele și regina au venit să mă vadă. Dar nu eram acasă.

Miercuri, regele, regina și prințul au venit să mă vadă. Dar nu eram acasă.

(în limba engleză de Shulevitz).

- Sau un model de numărare

Un elefant se legăna pe o pânză de păianjen

Și pentru că nu se rupea a mai chemat un elefant

Unu, doi...

Doi elefanți se legănau pe o pânză de păianjen ...

Cititul în comun

(grupuri mici; clasa întreagă)

Pregătiți-vă pentru cititul în comun. Alegeți cu grijă textul folosit. Vă va solicita să confecționați cartea, așa că e bine ca ea să poată fi folosită de mai multe ori. Pentru cititorii începători textul poate fi un cântec sau o zicătoare. Sau poate fi o poveste populară repovestită mai simplu. Sau poate conține informații despre un subiect de interes pentru copii. Scrieți textul cu litere destul de mari pentru ca un grup de elevi să-l poată citi – adică literele să fie de măcar cinci cm înălțime. Adăugați ilustrații.

Prima citire:

1. Răsfoiți cartea împreună cu elevii. Citiți titlul și numele autorului. Dacă elevii sunt începători explicați că titlul este numele cărții. Spuneți-le că titlul oferă idei despre ceea ce se găsește în carte. Întrebați-i ce le sugerează titlul cărții pe care urmează s-o citiți. Gândiți cu voce tare – modelați felul în care ne gândim la o carte sau la subiectul ei.
2. Citiți numele autorului dacă există un autor. Explicați că autorul este persoana care a scris cartea. Întrebați-i dacă cunosc alte cărți de alți autori. Menționați câteva cărți pe care le cunoașteți dvs. și spuneți-le cine le-a scris.

3. Spuneți-le copiilor ce pot învăța la această lecție – la ce să fie atenți.
4. Citiți din nou titlul și indicați ilustrația de pe copertă. Cereți elevilor să prezică ce se va întâmpla în poveste sau ce s-ar putea învăța din text.
5. Prezentați cartea într-o manieră atractivă. Dacă ați desenat ilustrații, arătați-le copiilor și invitați-i să țese povestea în jurul acestor ilustrații.
6. Apoi citiți textul expresiv, până la capăt. Urmăriți cu mâna cuvintele pe măsură ce citiți – nici prea repede, nici prea rar. Concentrați-vă pe sensul textului. Cereți elevilor să citească și ei, să vi se alăture, dacă doresc.
7. Opriți-vă pentru a comenta textul pe măsură ce citiți, subliniind sensul acestuia. Amintiți-vă că serviți drept model de cititor fluent, dar și de persoană interesată de ceea ce citește și care se gândește la sensul celor citite. Cereți elevilor să comenteze și ei cele citite.
8. Opriți-vă pentru a cere elevilor să prezică ce se va întâmpla în text – mai ales înainte să întoarceți pagina. După ce ați citit secvența respectivă, cereți-le să comenteze dacă ceea ce au bănuț s-a adevărit.
9. După ce terminați de citit, cereți elevilor să vă spună cum s-au simțit după ce au ascultat textul, la ce s-au gândit și de ce.

Recitirea textului

1. Recitați textul cerând elevilor să citească cu dvs. Cereți-le să citească în ecou: dvs citiți un rând, elevii îl repetă în cor. Cereți-le să citească cu dvs în cor textul.
2. Cereți-le să bată din palme ritmul textului, să gesticuleze și să exprime prin mimică acțiunea. Invitați câțiva copii să dramatizeze secvențe.

3. Lăsați textul expus în sala de clasă pentru ca elevii să-l poată reciti. Dacă este posibil, pregătiți variante mici ale textului sau ale unor secvențe pentru ca elevii să poată exersa cititul. Pot citi pe rând cu un partener sau în grupuri mici.

Citirea ghidată

Pentru citirea ghidată se lucrează cu un grup mic: 2-3 copii. Se începe lecția focalizându-te pe sens. Fiecare copil are câte un exemplar cu textul, un exemplar extras dintr-o carte/text de referință. Cartea este introdusă pornind de la experiența copiilor, de la predicții pe baza imaginilor și de la **cuvinte cheie** scrise pe carduri (pe măsura ce introduci un cuvânt, acesta se pronunță și se lucrează pe înțelegerea sensului cuvintelor) .

Copiii citesc șoptit textul în perechi (prima lectură) .

Se aleg apoi voluntari care să citească și ceilalți să urmărească textul cu degetul (a doua lectură).

Se discută pe marginea textului (cititul ghidat e focusat pe fluență, comprehensiune și vocabular) .

La final se fac conexiuni cu cunoștințele copiilor, se revizuieste **vocabularul cheie** introdus la începutul lecției (se dau cartonașe cu cuvinte și se exersează înțelegerea și punerea cuvintelor în alte contexte) .

Copiii scriu și desenează despre partea preferată a textului.

Segmentarea fonetică cu ajutorul cutiilor Elkonin

(elev, individual)

Utilizarea cutiilor Elkonin este o activitate care își propune să dezvolte abilitatea elevului de a segmenta cuvintele în foneme. Aveți nevoie de o serie de pătrate legate între ele, desenate pe o bucată de hârtie (cutiile Elkonin). Numărul pătratelor va fi același ca și

numărul fonemelor în cuvântul pe care doriți ca elevul să-l segmenteze. Veți avea nevoie de monede de plastic sau de alt fel, sau de bomboane.

Alegeți un cuvânt scurt (2-3 foneme) și utilizați o cutie Elkonin cu numărul corespunzător de pătrate. Cereți elevului să se uite la ce faceți și spuneți-i că vreți să facă și el același lucru. Pronunțați cuvântul, apoi pronunțați-l din nou fonem cu fonem. Când pronunțați fonemele, așezați o monedă / bomboană într-o cutie de la stânga la dreapta. Cereți copilului să facă și el ce ați făcut dvs folosind același cuvânt. Dacă face o greșală, opriți-l și modelați din nou, apoi lăsați-l să încerce din nou. Repetați procesul până când copilul reușește.

Repetati activitatea cu un alt cuvânt. În funcție de cât de grea vi se pare activitatea pentru copil, alegeți un cuvânt cu același număr de foneme sau cu mai multe.

Împinge și spune

(cu un elev, individual)

Scrieți cu litere de tipar, cu caractere mari (cca. 2 cm) mai multe cuvinte pe hârtie groasă sau pe carton. Tăiați fiecare cuvânt în părțile componente – fie în silabe, fie în începuturi (*onsets*) și sfârșituri de cuvânt (*rime*) (elementul de la început și modelul fonogramatic – combinația de vocală și consoană – care urmează).

Este cel mai potrivit să începeți prin a citi o carte sau a scrie după dictare un text care conține cuvinte care se potrivesc cu modelul pe care vreți să-l exersați. De exemplu, dacă folosiți cuvântul „pom”, puteți să-l segmentați în

p o m

Arătați-i copilului cum puteți pronunța fiecare parte cu voce tare și în același timp împingeți litera în față pe masă. Prima dată împingeți **p** și spuneți /p/, apoi împingeți **o** și spuneți /o/, apoi împingeți **m** și spuneți /m/. Cereți copilului să încerce. Apoi îndepărtați **p** și împingeți **r** în locul lui.

r o m

Cereți copilului să împingă aceste părți componente peste masă în același timp când pronunță sunetul respectiv. Apoi înlocuiți **r** cu **d** și așa mai departe.

d o m

Opriti-vă pentru a răspunde la întrebări și apoi demonstrați Construirea Cuvintelor, o altă activitate pentru dezvoltarea cunoștințelor despre corespondența dintre literă și sunet.

Construirea cuvintelor

(cu un elev, individual)

Confectionați din hârtie sau carton sau pânză sau lemn cu dimensiunile de 75 cm lățime și 90 cm înălțime, o suprafață cu buzunărașe. Decupați din carton (de ex. dosare vechi) cartonașe cu literele alfabetului scrise cu caractere mari. Literele să fie de 8-10 cm înălțime și treimea de jos a fiecărui cartonaș să fie lăsată goală. Decupați cartonașe și cu grupurile de litere CH, GH etc.

În rândul de jos, puteți așeza cartonașe cu cuvinte preluate din textul pe care vi l-a dictat un copil sau dintr-o poveste preferată. Aceste cuvinte pot fi amestecate și rearanjate apoi de copil.

Așezați cartonașele cu vocale în rândul de sus și cele cu consoane dedesubt. Lucrând cu unul dintre cuvintele din propoziție, în rândul trei aranjați un cuvânt din literele alese dintre cele două rânduri de sus. Cereți copilului să citească cuvântul. Apoi înlocuiți elementul de început cu un alt element tras din rândul al doilea și cereți copilului să citească. Încercați să substituiți mai multe elemente de început și cereți copilului să le citească. Pentru un copil lipsit de experiență, atât ar fi destul pentru o primă sesiune.

La o sesiune mai avansată, înlocuiți elementul final cu o consoană diferită sau cu grupuri de consoane și cereți copilului să citească. Încercați să alternați elementul de la sfârșit. Atât va fi suficient pentru o sesiune. La o sesiune mai avansată, încercați să substituiți diferite vocale și cereți copilului să citească cuvintele care rezultă.

Mai târziu puteți să lăsați copilul să conducă: el poate înlocui diferite consoane de la începutul și de la capătul cuvântului sau diferite vocale și cuvintele rezultate le poate citi cu voce tare.

Și mai târziu, puteți cere copilului să scoată o literă și să pronunțe cuvântul astfel format (de ex. începeți cu **mai**, cereți copilului să scoată **m** și să pronunțe cuvântul care rămâne **ai**); sau adăugați o literă la un cuvânt (de ex. **ar** – **car**, **artă** – **hartă**, **ac** – **sac**, **ac** – **lac**, **cum** – **acum**, **lin** – **Alin**, **Alina** – **Alin**, **miere** – **mere**).

Această activitate poate fi efectuată cu grupuri mici sau cu întreaga clasă dacă elevii au fiecare pânza cu buzunărele și cartonașele necesare.

Apoi, prezentați **Sortarea cuvintelor** ca o activitate de clasificare care ajută la exersarea unor pattern-uri de cuvinte.

Sortarea cuvintelor

(un elev, individual, grup mic)

1. Așezați două grupuri de cuvinte, de exemplu astfel:

mac	merg
ac	alerg
lac	șterg

2. Asigurați-vă că elevul poate citi un cuvânt din fiecare grup.

3. Așezați pe masă un cuvânt din fiecare grup pe care copilul îl poate citi. Aceste cuvinte vor fi cele de ghidare. Amestecați restul cuvintelor pe cartonașe.

4. Cereți copilului să ia un cartonaș să îl plaseze sub cuvântul cu care se potrivește. Nu-l lăsați să îl pună sub cuvântul de ghidare greșit. Spuneți-i: “Acel cuvânt sună ca _____?” Apoi așezați cuvântul acolo unde se potrivește. Cereți-i să sorteze toate cuvintele din grămadă în cele două

coloane. Vă va ajuta dacă îi atrageți atenția la sunete dacă puteți să-l faceți să le pronunțe. Pentru a spori elementul de surpriză, puteți întoarce cartonașele de sortat cu fața în jos. Puteți complica exercițiul adăugând o a treia coloană de cuvinte.

5. Gândiți alte jocuri pentru a face activitatea mai interesantă.

Concentrația: Întoarceți cărțile cu fața în jos și pe rând încercați să găsiți cuvinte care se potrivesc.

“Vino la pescuit:” Împărțiți cărțile / cartonașele cu grupurile de cuvinte între doi sau trei copii (jucători). Cereți-le să își ceară reciproc cuvinte din fiecare grup.

Întoarceți cărțile. Capsați un grup de consoane inițiale și grupuri de consoane cu un capăt de cuvânt, ca în exemplul de mai jos:

st	ea
	ol
	ai
	il
	oc
	at

Cutia cu litere

Se alege o cutie mare de cereale în care se pun cartonașe cu litere. Fiecare elev scoate din cutie o literă și spune un cuvânt care începe cu acea literă. Se alege o temă, de exemplu: La cumpărături.

Acum vreau să fac o listă de cumpărături și mă vor ajuta literele din cutie:

Fiecare copil va scrie lista sa de cumpărături.

Panouri cu cuvinte

În timpul procesului de predare a cărților pentru copii, cuvintele importante din text sunt puse pe panouri (pot fi însoțite de imagini).

Panoul se construiește odată cu predarea. Când copiii recitesc textele/poveștile, profesorul indică pe panou cuvintele. Cu cât elevii știu să citească mai multe cuvinte, cu atât efortul citirii devine mai mic și copiii se pot concentra pe înțelegere.

Se pot construi panouri cu cuvinte frecvent întâlnite.

Panourile sunt folosite zilnic după cum urmează:

- o Se adaugă treptat cuvinte-câte 5 pe săptămână.
- o Cuvintele să fie accesibile ca poziție și formă (scrise cu culori).
- o Selectați cuvinte care apar frecvent.
- o Nu-i copleșiți cu prea multe cuvinte.
- o Exersați cuvintele pronunțându-le și scriindu-le.

Scrierea în comun (Scriem cu același stilou)

(copil, individual; grup mic; toată clasa)

Scrierea în comun este o activitate prin care învățătorul poate demonstra felul în care cuvintele se împart în sunete și se scriu cu litere, precum și poate să implice copiii într-o activitate de scriere. După ce citesc o poezie sau discută despre un eveniment care i-a preocupat pe toți copiii, învățătorul adună copiii de clasă întâi în jurul unui șevalet, a unui flipchart sau a tablei și le cere să îl ajute să scrie despre eveniment. Prima dată cad de acord asupra unei propoziții scurte pe care vor s-o scrie. De exemplu: "Un pompier a venit la școală." Copiii spun propoziția de mai multe ori pentru ca fiecare să conștientizeze cuvintele. Apoi învățătorul spune: „Acum vom scrie primul cuvânt, Un. Cine ne poate spune ce litere trebuie să scriem? Un copil spune literele U N. Învățătorul acceptă și scrie încet pe hârtie / tablă. Apoi spune: „Am scris Un. Acum care este următorul cuvânt pe care vrem să-l scriem? Da, așa este, „pompiers”. Este un alt cuvânt așa că voi lăsa spațiu între Un și prima literă a

acestui cuvânt. (Învățătorul își pune degetul după Un ca să demonstreze spațiul). Care este primul sunet pe care îl auzim în „pompier”? Da, este /p/.’ Ce literă vom folosi pentru a scrie asta? Da, litera P. Cine poate să scrie litera P pe tablă?”

Poate că dintr-un astfel de exercițiu învățătorul se va alege cu un text precum UN POMPER A VENIT LA ȘCALĂ. El va spune: “Acest text ar putea să fie *Un pompier a venit la școală*. Mai târziu vă voi arăta cum altfel se poate scrie.” Învățătorul probabil că se gândește că elevii nu vor fi pregătiți să se concentreze pe toate literele din „pompier” și din „școală”. Mai târziu, când copiii vor putea să recunoască toți diftongii, învățătorul le va arăta cum se scriu aceștia. Dar pentru moment aceste provocări sunt suficiente pentru copii.

Dezvoltarea cititului fluent

Cititul repetat

(un elev, individual)

Majoritatea învățătorilor fac exerciții de citit repetat. În prezentarea de mai jos veți găsi probabil câteva idei interesante.

Cercetările au arătat că citirea aceluiași material din nou și din nou conduce nu doar la îmbunătățirea cititului acelui text, dar cititul fluent se poate transfera și la alte texte. Cititul repetat poate fi folosit astfel.

Alegeți un text de circa 100 cuvinte la nivelul de instruire al copilului (aici copilul va recunoaște între 90-96% dintre cuvinte). Acest text ar trebui să fie interesant și cu sens, dar nu prea ușor predictibil (ar trebui să ocoliți textele care urmează un model / pattern foarte clar cu multe repetiții).

Pregătiți o fișă de scor pentru a face însemnări pe măsură ce copilul citește. Pentru a fi mai ușor să numărați, marcați fiecare grup de 5 cuvinte cu creionul pentru a putea număra din cinci în cinci.

Cereți copilului să citească textul cât poate de repede și de lin. Cronometrați timpul și opriți copilul când au trecut 60 de secunde. Numărați cuvintele citite, scădeți cuvintele care

au fost citite greșit și scrieți totalul în coloana corespunzătoare aceluși citit. Cereți copilului să exerseze citirea textului între două citiri cronometrate consecutive. Cereți copilului să repete cititul cronometrat și notați progresul său pe grafic. Legați punctele rezultate cu o linie colorată și lăudați copilul pentru progresul înregistrat.

Gândiți-vă la felul în care această tehnică diferă de felul de citi repetat pe care învățătorii îl efectuează în mod normal la clasă. Copilul probabil că va fi mai motivat să devină un cititor mai fluent dacă vede cu ochii lui progresul înregistrat pe grafic.

Cititul cu un prieten

Profesorul citește un text proiectat și urmărește cu degetul fiecare cuvânt.

Copiii sunt împărțiți pe nivele de lectură și se fac perechi: un cititor fluent cu un cititor mai puțin fluent.

Câte doi, copii citesc pe rând paragrafe ale aceluiași text.

Teatrul cititorilor

(grupuri mici; clasa întreagă)

Teatrul cititorilor, transformarea în lucruri spuse a textului scris, este o modalitate naturală de a promova fluența pentru că elevii exersează cititul fluent fără să-și dea seama că fac acest lucru. De asemenea, vor câștiga încredere pentru a vorbi în public și o mai mare apreciere a literaturii.

Pentru această activitate aveți nevoie de o piesă scurtă sau un basm transcris. Textul ar trebui să fie destul de scurt pentru a fi citit în 10-15 minute. Va trebui să aibă dialog mult pentru ca fiecare actor să aibă ceva de spus. Parcurgeți textul și identificați și marcați părți pe care le pot spune copii diferiți. Părțile mai lungi dintre dialoguri pot fi subîmpărțite între diferiți naratori.

Pentru teatrul cititorilor urmați pașii de mai jos. Solicitați voluntari pentru diferitele părți.

Dați fiecărui copil un exemplar din text și citiți-l cu voce tare pentru ca ei să îl audă citit fluent. Apoi cereți să citească în ecou părțile pe care le citiți dvs. (dvs citiți o secțiune, apoi ei citesc acea secțiune).

Acum desemnați copiii care vor citi diferitele părți. Dacă nu sunt destule părți pentru fiecare copil, unii elevi vor fi spectatorii. Puteți să înviorați atmosfera oferindu-le copiilor câteva elemente de costumație și decor.

Când elevii prezintă opera, cereți-le să stea în picioare sau să se așeze, cu fața spre spectatori. Vor trebui să folosească gesturi pentru a-și acompania textul. Pot reacționa la ce au spus alte personaje prin limbaj corporal.

Cereți-le să exerseze citirea scenei respective de mai multe ori pentru a identifica aspectele dramatice pe care vor trebui să le reprezinte—și pentru a deveni mai fluenți.

Cititul în cor și recitarea

(grup mic; clasa întreagă)

Citirea în cor a unei poezii este o altă modalitate naturală de a exersa citirea repetată pentru dezvoltarea fluenței. Poeziile sunt menite să fie citite / recitate cu voce tare. Cititul în cor al unor poezii poate fi distractiv pentru că elevii vor explora potențialul dramatic al poeziei și al vocilor lor proprii.

Prezentări ale întregului cor. Scopul pentru care cerem tuturor copiilor să citească în cor pentru a le menține vocile animate, nu tăragănite. Copii vor învăța să se concentreze pe sunete dacă sunt provocați să pronunțe astfel încât poezia să sune într-un anumit fel.

Poezii dialogate. Multe poezii pot fi împărțite între două voci. Ideea aici este ca poezia să mențină ritmul. Perechi de copii pot exersa poezia până când o pot recita lin. Poate că va fi nevoie să bateți ritmul pentru ei când vor citi prima dată. Și aici efectul dramatic își va spune cuvântul.

Poezii în canon. Când eram copii, cântam cu plăcere cântecele în canon. Unele texte sună foarte bine când le spunem – nu le cântăm – cu grupuri mici care repetă același vers dar încep la intervale diferite. Multe poezioare pentru copii se potrivesc pentru această tehnică. Din nou, cititul în cor aici urmărește să dezvolte fluența copiilor: de a citi fără efort, lin și cu expresivitate. Pentru a realiza fluența, copiii ar trebui să exerseze cititul aceluiași text de mai multe ori.

O listă de posibile utilizări ale sunetelor

Ce variațiuni puteți utiliza într-un cor? La fel ca în muzică.

În primul rând variațiuni de sunete:

- ✓ Tare (muzicienii numesc asta forte)
- ✓ Ușor (piano)
- ✓ Ușor spre tare (crescendo)
- ✓ Tare trecând spre ușor (decrescendo)
- ✓ Cu silabe punctate (staccato)
- ✓ Cu silabele care se unesc (glissando)
- ✓ Punctând un sunet
- ✓ Cu o pauză pronunțată (fermata)
- ✓ Cu intonația care urcă
- ✓ Cu intonația care coboară

În al doilea rând, sunt variațiuni ale gamei de voci. Dacă faceți doar două distincții acestea vor fi:

- ✓ voci mai înalte (alto)
- ✓ voci mai joase (tenori—sau bas, dacă sunt foarte joase)

În al treilea rând, puteți varia numărul de vorbitori pe care îi distribuiți pentru o parte. Acestea pot fi:

- ✓ spuse de toți deodată (în unison)
- ✓ spuse de o persoană (solo)
- ✓ spusă de perechi (duet)
- ✓ spusă de o parte a corului (în părți)
- ✓ spusă de jumătăți alternante ale corului (antifonic)

Exemplu de poezie dialogată, însoțită de mișcare

Poezia se citește însoțită de mișcare. Această activitate e utilă mai ales în momentele în care elevii obosesc și au nevoie de relaxare.

Din cap până-n picioare

Eu sunt un pinguin și pot să îmi rotesc capul!

Tu poți să faci asta?

Da, pot!

Eu sunt o girafă și pot să îmi îndoi gâtul!

Tu poți să faci asta?

Da, pot!

Eu sunt un bizon și pot să-mi ridic umerii!

Tu poți să faci asta?

Da, pot!

Eu sunt o maimuță și pot să dau din mâini!

Tu poți să faci asta?

Da, pot!

Eu sunt o focă și pot să bat din palme!

Tu poți să faci asta?

Da, pot!

Eu sunt o gorilă și pot să mă bat cu mâinile în piept!

Tu poți să faci asta?

Da, pot!

Eu sunt o pisică și pot să-mi arcuiesc spatele!

Tu poți să faci asta?

Da, pot!

Eu sunt un copil și pot să sar ca mingea!

Tu poți să faci asta?

Da, pot!

Activitate dirijată de lectură și gândire (ADLG)

Și activitate dirijată de ascultare și gândire (ADAG)

(elev, individual, grup mic, clasa întreagă)

Pregătiți copii ale textului pe care doriți să-l citească elevii.

Pregătiți textul, marcând patru sau cinci puncte asupra cărora să vă opriți. Stabiliți punctele de oprire astfel încât să coincidă cu momente de suspans din poveste.

Desenați un tabel ca cel de mai jos. Explicați-le elevilor că vor citi povestea pe puncte. Amintiți-le că, atunci când citesc, este important să nu depășească punctele de oprire. Ei vor face previziuni și apoi vor citi textul ca să vadă dacă previziunile lor se confirmă.

În primul rând, solicitați-le elevilor să citească titlul textului. Vorbiți-le despre genul literar. Numele autorului. Arătați-le ilustrația de pe copertă și citiți-le titlul. Apoi, întrebați-i ce prezic că se va întâmpla în poveste. Notați aceste predicții în spațiul acordat pentru „*Ce credeți că se va întâmpla?*” după titlu. Întrebați-i pe elevi de ce gândesc așa. Apoi notați motivele lor în coloana *De ce?*

Acum, cereți-le elevilor să citească până la primul punct de oprire și, când ajung acolo, să se întoarcă și să compare ce au citit cu predicția pe care au făcut-o anterior, iar apoi să spună ce s-a întâmplat de fapt. Trebuie să înregistrați ideile lor în spațiul numit „Ce s-a întâmplat?”

Analizați predicțiile și cereți-le să identifice care dintre acestea s-au adeverit până în acel moment. Când i-ați întrebat *Puteți să dovediți asta?* elevii au citit cu glas tare părți ale textului care confirmă sau care infirmă previziunile lor?

Elevii prezic ce cred ei că se va întâmpla în următoarea parte de text și fac noi predicții, împreună cu motivul care a determinat ca respectiva predicție să fie introdusă în tabel.

Elevii continuă să citească, își verifică predicția, fac o nouă predicție, explică motivele pentru care cred că se va întâmpla așa și citesc ultima secțiune. În final, ei trebuie să compare ultima predicție cu ce s-a întâmplat, de fapt, în poveste și să comunice constatările lor despre ce s-a întâmplat, pentru a fi înregistrate în spațiul alocat din tabel.

ADLG (Stauffer, 1975) este o adaptare a activității dirijate de lectură. Ea folosește predicțiile / anticiparea pentru a crea suspans în jurul textului citit – textul trebuie deci să conțină elemente de surpriză. Strategia poate fi folosită atât cu grup de elevi (6-10 sau mai mulți) cât și în situații de tutorat (dacă și învățătorul face predicții pretinzând că nu a citit textul înainte). Învățătorul poate gândi cu voce tare și poate explica pe ce se bazează când face acea predicție. Dacă activitatea se desfășoară cu grupuri de elevi, este recomandabil ca elevii să fie grupați în funcție de rapiditatea cu care citesc, deoarece elevii vor trebui să aștepte până ce fiecare termină de citit pasajul respectiv.

Tabelul predicțiilor

	Ce credeți că se va întâmpla?	De ce credeți asta?	Ce s-a întâmplat, de fapt?

După citirea titlului			
După parcurgerea primului pasaj			
După parcurgerea celui de-al doilea pasaj			
Înainte de a citi până la sfârșit			

Predarea reciprocă

(grup mic; întreaga clasă)

Predarea reciprocă este o formă de învățare prin cooperare în care – pe lângă practica celor patru strategii de lectură de bază: predicția, interogarea, clarificarea și rezumatul – elevii învață despre interdependența pozitivă și dezvoltă abilități interpersonale. Se poate folosi la orice grupă de vârstă la predarea disciplinelor din aria curriculară a științelor.

Sub supravegherea învățătorului, elevii conduc pe rând discuțiile despre paragrafele succesive ale textului științific de studiat. Într-un fel, elevii devin ucenici cognitivi, deoarece vă folosesc ca model, dar preiau din ce în ce mai mult responsabilitatea pentru ceea ce învață și pentru implementarea strategiei de predare reciprocă.

Spuneți elevilor că trebuie să preia rolul de profesor. Explicați-le scopul metodei: creșterea nivelului de comprehensiune. Informați-i că vor prelua pe rând rolul de conducător al discuțiilor.

Explicați-le strategiile de bază: **predicția, interogarea, clarificarea și rezumatul**. Oferiți un modelul și ocazii pentru a practica acest tip de exercițiu. Metoda dă cele mai bune

rezultate, dacă faceți câteva demonstrații cu un grup pentru a le arăta cum trebuie conduse discuțiile înainte de a le oferi lor acest rol.

Împărțiți elevii pe perechi sau grupuri de 3. Explicați-le că vor fi pe rând învățători.

Oferiți fiecărui elev copii ale textului. Împărțiți textul în pasaje logice sau pe paragrafe.

Toți elevii citesc primul pasaj în liniște.

După ce au citit pasajul, primul elev din grup care joacă rolul de profesor:

- 1) rezumă ceea ce s-a citit;
- 2) se gândește la o întrebare pe marginea textului și le cere altor elevi să răspundă;
- 3) clarifică problemele sau conduce discuții, pentru a clarifica problemele pe care le pun alți elevi;
- 4) anticipează ceea ce se va scrie în pasajul următor;

Elevii citesc următorul pasaj.

Următorul elev din grup / pereche preia rolul de învățător și reia activitățile descrise mai sus.

Citirea și interogarea

(individual; cu grupuri mici; cu întreaga clasă)

Instrucțiuni pentru citire și interogare

1. Citiți textul pe secțiuni. Citiți întreg paragraful sau de la subtitlu la subtitlu. În timp ce citiți, notați termenii cheie pe marginea textului.
2. Folosind termenii cheie ca ajutor, recapitulați materialul formulând întrebări ca cele care ar putea apărea la un examen sau test. Scrieți întrebările pe câte o foaie de hârtie.

3. Acum gândiți-vă la răspuns și scrieți răspunsul pe cealaltă față a hârtiei.

După ce elevii au avut circa 20 minute pentru această activitate, cereți-le să vă spună care sunt termenii pe care i-au notat, ce întrebări au formulat și ce răspunsuri au primit.

Cititul în perechi

(perechi de elevi; grupuri mici, clasa întreagă grupată în perechi)

Lectura în perechi are multe scopuri. Pentru a exersa cititul fluent, elevii pot lucra în perechi și pe rând pot citi paragrafe sau pagini unul celuilalt.

Pentru a exersa cititul pentru înțelegere, un elev citește un paragraf și îl rezumă cu voce tare. Apoi celălalt elev pune o întrebare la care ambii trebuie să răspundă. Apoi schimbă rolurile.

Utilizarea întrebărilor de ordine superioară

(Individual; cu grup mic; cu toată clasa)

Multe dintre întrebările învățătorilor solicită doar memoria. Ei ar trebui să adreseze întrebări de ordin superior oricând este posibil pentru a sprijini dezvoltarea abilităților de comprehensiune a textului citit. Este mult mai bine să întrebăm “Cum ne-a comunicat autorul că Scufița Roșie era o fetiță neascultătoare?” decât “Unde duce Scufița Roșie coșul cu mâncare?”

Gândiți cu voce tare

(Individual; grup mic; clasa întreagă)

Puteți folosi gândirea cu voce tare pentru a demonstra interacțiunea cu textul în timpul cititului. Modelați procesele pe care le parcurgeți atunci când citiți un text, astfel încât elevii dumneavoastră să înțeleagă mai bine tipul de gândire în cauză. Pentru a le arăta elevilor cum

să creeze imagini vizuale atunci când citesc, dezvăluți-le ce se petrece în mintea dumneavoastră, ce vedeți cu ochiul minții dumneavoastră în timp ce citiți textul. Pe măsură ce ei devin mai conștienți de procesele lor de gândire, elevii sunt mai capabili să utilizeze strategii cognitive pentru a înțelege mai bine conținutul. Metacogniția înseamnă că ești conștient de modul propriu de gândire și reprezintă baza dezvoltării abilităților de învățare și gândire.

Pentru a dezvolta metacogniția, încurajați-vă elevii să marcheze într-un fel propoziția sau pasajul care li se pare confuz.

Discutați pasajele confuze și pașii pe care elevii trebuie să-i facă pentru a le rezolva. Oferiți-le ajutorul dumneavoastră pentru confuziile nerezolvate.

- ☐ Citiți cu voce tare paragraful pe care elevii dumneavoastră îl consideră confuz.
- ☐ Opiți-vă din când în când, pentru a împărtăși modul dumneavoastră de gândire.
- ☐ Subliniați cuvintele din text care v-au ajutat să gândiți.
- ☐ Descrieți imaginea mentală pe care o vedeți.
- ☐ Faceți legătura între ceea ce citiți și propria dumneavoastră experiență.

Cititul cu voce tare este deosebit de util și esențial în înțelegerea limbajului scris, a dezvoltării vocabularului, în înțelegerea structurii textelor studiate. Pe măsură ce se citește un text, elevul dialoghează cu adultul pe marginea textului citit:

Conversații cu cuvinte

(Individual; cu grup mic; cu clasa întreagă)

Există un consens larg printre cercetători că vocabularul se învață cel mai bine în **contextul ideilor** pe care le exprimă. De asemenea, este acceptat pe larg că elevii ar trebui să **participe activ și să realizeze sensurile** noului set de cuvinte, că vocabularul trebuie **legat**

de alte cuvinte și că noile cuvinte trebuie să fie legate de **experiența** elevilor (Smith, 1997). Tehnica următoare, conversația cu cuvinte, are șase pași:

1. Contextualizați cuvintele, pe rând, într-o poveste. Prezentați povestiri binecunoscute pentru a introduce cuvintele noi, mai puțin folosite de copii. De exemplu: „Soția uriașului a negat că Jack ar fi în castel.”
2. Cereți copiilor să repete cuvântul pentru a se obișnui cu el.
3. Apoi explicați sensul cuvântului sau expresiei într-o manieră pe care elevii s-o înțeleagă: De exemplu: “A *nega* înseamnă că spui că ceva nu este adevărat sau nu s-a întâmplat.”
4. Apoi oferiți un exemplu cu același cuvânt sau expresie în alt context. „Fetița a negat că a ieșit din casă în ziua aceea.”
5. Apoi cereți copiilor să vă dea exemple proprii: „Voi ce ați nega?”
6. Acum cereți elevilor să repete cuvântul despre care au vorbit pentru a consolida pronunția.

Conversațiile cu cuvinte nu sunt atât de ușoare precum par. Învățătorul alege cu grijă cartea pentru a prezenta cuvântul într-un context relevant pentru noul vocabular. Formulează o explicație pe înțelesul copiilor. Formulează cu grijă întrebarea care solicita copiilor să se gândească la propriile experiențe. Și le atrage atenția copiilor cu grijă asupra cuvântului nou învățat, oferindu-le dese ocazii de a-l pronunța.

Cercul sau atelierul de lectură

Cercul sau atelierul de lectură este un cadru școlar care face posibilă desfășurarea unor întâlniri ce dezvoltă abilitățile de citit-scris. Aceste activități permit lectura în grup a unor texte literare sau nonliterare, discutarea lor și împărtășirea impresiilor.

Una din finalitățile unui club de lectură o reprezintă parcurgerea unui număr cât mai mare de texte care să fie potrivite nivelului instrucțional de lectură al elevilor, texte care să aibă un miez de mister și elemente care să conducă spre cât mai multe interpretări.

De obicei la aceste întâlniri , elevii citesc aceeași carte care este discutată pe parcursul lecturii. Se urmărește în paralel cu cititul, formarea capacităților de înțelegere, analiză și interpretare de text.

Rolurile profesorului:

Profesorul este model- el oferă întrebări și răspunsuri.

El îi ajută pe elevi să învețe noi roluri într-un cerc literar (să stea în cerc, să se asculte unul pe altul, să nu divagheze de la subiect).

Profesorul moderează discuția fără să domine și invită alți elevi să discute punând întrebări deschise sau interpretative.

Profesorul facilitează învățarea literaturii, el dă conceptele și termenii pe care elevii le pot folosi ca să-și exprime ideile (exemplu: un elev observă un moment în care în povestire tensiunea e mare, atunci profesorul le spune elevilor că acela este punctul culminant)

Rolurile elevilor:

Profesorul spune o poveste și introduce un rol - CONECTORUL- apoi dă exemple de conexiuni și solicită din partea elevilor conexiuni.

Elevii sunt încurajați să pună întrebări legate de roluri.

Rolurile elevilor se schimbă.

Rolurile să nu aibă mai mare importanță ca discuțiile, pentru că rolurile sunt date ca să-i conducă pe elevi spre interpretare.

Fiecare elev lucrează în grup cu ceilalți și participă la toate discuțiile grupului, fiecare elev trebuie să-și aducă contribuția cu idei pentru fiecare rol.

În fiecare grup, rolurile jucate de elevi pot fi **centrate pe sarcină** sau **centrate pe menținerea grupului**. Este de dorit ca elevii să ajungă să stăpânească ambele categorii mari de roluri.

Profesorul poate distribui elevii in roluri specifice :

- ☐ CONTROLORUL- are grijă ca toată lumea să înțeleagă ce lucrează
- ☐ CERCETAȘUL- Cere informații necesare de la alte grupuri sau de la profesor

- CRONOMETRORUL- Are grijă ca grupul să se centreze pe sarcină și ca lucrul să se desfășoare între limitele de timp stabilite
- ASCULTĂTORUL ACTIV- Repetă sau reformulează ce au spus alții
- INTEROGATORUL- Solicită idei și contribuții referitoare la sarcina de lucru de la ceilalți membri
- SINTETIZATORUL- Trage concluziile în urma discuțiilor din grup avute pe marginea materialelor date
- CITITORUL- Citește grupului materialele scrise

Sugestii de teme pentru cercurile literare:

3 capitole pe săptămână

Cu basmul prin Europa

Dincolo de poveste

Ești în trend dacă citești

De obicei, atunci când aleg subiectul unei lecții și se gândesc cum poate fi abordat acest subiect, profesorii își pun întrebări de ordin general legate de importanța subiectului respectiv și de scopurile și obiectivele lor. Profesorii care urmăresc dezvoltarea gândirii critice fac, însă, mai mult decât atât: ei studiază încă o dată materialul, căutând modalități prin care acesta să sprijine învățarea activă și gândirea critică.

Conținutul lecției le poate fi util elevilor în viața lor de zi cu zi. O lecție care îi face să studieze un aspect al vieții în comunitatea lor, de exemplu, poate fi utilă pentru că prin ea se cultivă sentimentul de apartenență la acel loc și aprecierea a ceea ce îi înconjoară pe elevi. Pe lângă valoarea conținutului său, o lecție poate fi valoroasă pentru că îi învață pe elevi să desfășoare procese de gândire; cu alte cuvinte, îi învață să gândească. Astfel, la începutul proiectării unei lecții, pe lângă întrebările legate de valoarea conținutului lecției, profesorii

preocupați de dezvoltarea gândirii critice își pun un alt rând de întrebări, despre procesele de învățare promovate de lecție.

Dacă lecția îi va stimula pe elevi să investigheze, să dea răspunsuri personale, să dezbată sau să extindă în vreun fel ceea ce au învățat, ea va fi cu adevărat utilă. O astfel de lecție are toate șansele să scoată la suprafață sensuri multiple ale temei tratate, să-i activeze pe elevi și să le formeze deprinderi de gândire și comunicare valoroase de lungă durată.

BIBLIOGRAFIE

Curs “Didactici inovatoare ale citit-scrisului” din cadrul proiectului “Dezvoltarea competențelor cheie – premisă a incluziunii sociale”

Barnhart, J. E. (1991). Criterion-related validity of interpretations of children's performance on emergent literacy tasks. *Journal of Reading Behavior*, 23, 423-444.

Buehl, D. (2001). *Classroom strategies for interactive learning*. Newark, DE: International Reading Association.

Carter, E. (2004). *Teaching reading for primary school teachers*. Paris: UNESCO.